No. 1675 | 1852

# DE TIJD.

## NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

*Dieu et mon droit.*

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is ƒ 5,00; voor de buitensteden ƒ 6,00; franco door het geheele Rijk. *Brieven, Gelden*, enz. FRANCO te adresseren aan het Bureau dezer COURANT.

ZATURDAG, 23 OKTOBER.



AMSTERDAM, 22 October.

Wij hebben reeds gisteren een beknopt verslag der zitting van de Tweede Kamer medegedeeld; wij laten hier nog alleen volgen de rapporten, uitgebragt over verscheidene ingekomene petitien:

De kommissie tot de verzoekschriften geeft, bij monde van den heer Gevers Deynoot, onderscheidene verslagen op eenige in hare handen gestelde stukken, als 1°. op een adres van de afdeeling Gouda der Hollandsche Maatschappij van Landbouw, houdende bedenkingen tegen het ontwerp tot regeling der policie tegen besmettelijke veeziekten. — Orde van den dag, daar geene afdeeling, maar wel het Hoofdbestuur dier Maatschappij dusdanige adressen aan Hooge Kollegien mag rigten. 2°. Op een ingezonden afschrift van een door den Raad der gemeente Boxtel aan den min. van Financien aangeboden adres, houdende bezwaren tegen de wetgeving op het patent. — Orde van den dag, als zijnde geen adres aan de Kamer gerigt. 3°. Op een adres van de Nederlandsche Maatschappij tot bevordering der Geneeskunde, die aandringt op de vaststelling van nieuwe wettelijke bepalingen, ten opzigte der Geneeskundige Staatsregeling, en die tevens een exemplaar aanbiedt van hare beschouwingen over het werk der Staatskommissie, die zich met deze taak heeft bezig gehouden. — De kommissie stelt voor dat werk van de Maatschappij in de boekerij te plaatsen, het adres ter griffie neder te leggen, en een afschrift daarvan toe te [illegible] voorstel niet vereenigen. Hij ziet geene reden om het adres bij afschrift aan den minister te verzenden. Die verzending moet geene gewone zaak worden, daar zij in dat geval alle kracht zou verliezen. — De heer v. Goltstein heeft dat gevoelen ondersteund. — De heer van Voorst heeft daarentegen het voorstel der kommissie ondersteund en geoordeeld, dat er alle redenen bestonden om het verzoek van de maatschappij bij den minister aan te dringen. — De heer Gevers Deynoot heeft namens de kommissie het gedane voorstel nader toegelicht. Zij meent, dat de Kamer wel een blijk van belangstelling geven mag, in het adres van de Maatschappij. Bij stemming is het derde gedeelte van het voorstel der kommissie *verworpen* met eene meerderheid van 26 tegen 12 stemmen.

4°. Op een adres van verveeners, die de afschaffing van den turf-accijns verlangen. De kommissie stelt voor nederlegging ter griffie en verzending van een afschrift van dit adres aan den minister van Finantien. De heer van Eck verklaart zich, op denzelfden grond als bij het vorig adres, tegen het laatste gedeelte van het voorstel der kommissie. Er bestaat zijns inziens geene bijzondere reden, om, alle dergelijke adressen aan den minister te verzenden. De heer Gevers Deynoot antwoordt, dat de kommissie dat voorstel heeft gedaan, om konsequent [illegible] het [illegible] in eene vorige zitting, op dergelijke adressen, door de Kamer genomen. Bij stemming is wederom met 26 tegen 12 stemmen het laatste gedeelte van het voorstel der kommissie *verworpen*.

Daarna is de vergadering gescheiden.

---

Uit de aan de Tweede Kamer medegedeelde bescheiden omtrent de nieuwe organisatie van het wapen der artillerie blijkt, dat het bestaat, behalve de staven, uit:

I. een regement veld-artillerie, dat 10 veld-kompagniën telt met 1 veld-kompagnie van het Limburgsch kontingent en 1 depôt-kompagnie, bestemd voor de bediening van 11 batterijen van 8 vuurmonden, en wel 6 van 12 pond bespannen met 6 paarden en 5 van 6 pond bespannen met 4 paarden.

II. een regement vesting-artillerie, tellende 12 kompagniën en 1 depôt-kompagnie, tevens ingerigt om op den voet van oorlog vermeerderd te worden met 4 kompagniën schutterij.

III. een korps rijdende artillerie, bestaande uit 4 veld-kompagniën en 1 depôt-kompagnie, bestemd voor de bediening van 4 batterijen van 8 vuurmonden en wel 2 van 12 en 2 van 6 pond, ieder bespannen met 6 paarden.

---

Het ontwerp van Wet houdende bepalingen ter uitvoering van art. 187 der Grondwet (Inkwartieringen enz.) is bij de Kamer op nieuw ingediend. Dit ontwerp intusschen is, behoudens eenige veranderingen, grootendeels gelijk aan dat, hetwelk gevoegd was bij de koninklijke boodschap van den 15 Dec. 1851. De Regering meent uit dien hoofde zich te kunnen houden aan de memorie van toelichting, welke daarbij gevoegd was, voor zooverre zij op het tegenwoordig ontwerp van toepassing kan worden geacht, en meent tot nadere adstruktie der bepalingen niet beter te kunnen doen, dan het verslag der kommissie van rapporteurs van 26 Maart 1852 op den voet te volgen, en de daarbij geopperde bedenkingen, zooveel in haar is, op te lossen; hetgeen des te gereeder geschieden kan, uit hoofde de Regering zich niet heeft kunnen overtuigen, dat het stelsel, waarvan zij bij de zamenstelling van het voorgaand ontwerp van wet is uitgegaan, verkeerd zou zijn, en derhalve integendeel gemeend heeft daarbij te moeten volharden.

---

Wij hebben dezer dagen ontvangen een *Bijblad van de Gids voor October* 1852, inhoudende een *brief van Mr. J. Heemskerk Az. aan Prof. S. Vissering over zijne »Opmerkingen over de kwestie van den dag"* — Opmerkingen, welke wij »veelzins behartigenswaardig" genoemd hebben, voor welke uitdrukking het orgaan der orthodoxen zich in der tijd haastte ons even in 't voorbijgaan te persiffleeren. Uit den brief van Mr. J. Heemskerk Az. blijkt inmiddels, dat de arbeid van prof. S. Vissering ook door anderen »veelzins behartigenswaardig" geacht is geworden, en dat hij zelfs eenen zoo diepen indruk te weeg heeft gebragt, dat de mede-auteur der *Denkbeelden omtrent eene wettelijke regeling van het Armwezen in Nederland* het in 't belang van het door hem gekozen standpunt geoordeeld heeft, opzettelijk tegen enkele stellingen van den heer S. Vissering op te komen.

De voorname beschuldiging, welke hij tegen hem inbrengt, heeft haren grond in deze woorden van den heer Vissering: »Dat ik deze twee werken [die van de heeren de Bosch Kemper en Blaupot ten Cate] uitgekozen heb, is minder omdat ze toevallig beide bekroonde prijsantwoorden zijn, waardoor zij in veler oog bijzonder gezag hebben verkregen, dan wel, omdat zij mij voorkomen, de twee hoofdrigtingen, die bij de behandeling van de vraag over het armwezen gevolgd werden, te vertegenwoordigen, *de eene, die van het naauwgezet, voorzigtig onderzoek, de andere, die van de luchtige, oppervlakkige stelselbouwerij.*" Als vertegenwoordiger van het »onderzoek" werd daarop de heer de Bosch Kemper door den heer Vissering genoemd; als vertegenwoordiger van de »stelselbouwerij" de heer Blaupot ten Cate, met welken laatsten de auteurs der *Denkbeelden* op end' op overeenstemmen, zoodat een van hen, en te regt, begreep, dat ook op hunnen arbeid de qualifikatie van »stelselbouwerij" toepasselijk was geacht geworden. Tegen de toepasselijkheid dier qualifikatie op de door hem, gemeenschappelijk met de heeren Tydeman, ontwikkelde *Denkbeelden* meent nu de heer Heemskerk Az., in zijnen bovengenoemden *Brief*, op te moeten komen, of liever nog, hij zoekt daarin te betoogen, dat, zoo de *Denkbeelden* mogen gekenmerkt worden als het produkt van »luchtige, oppervlakkige stelselbouwerij," dat alsdan het werk van den heer de Bosch Kemper aanspraak heeft op dezelfde qualifikatie, wijl deze laatste, schoon dan ook langs verschillende wegen, tot dezelfde konkluzien komt, welke de heeren ten Cate, de Bruyn Kops, Donkersloot, enz. vooruit hebben gezet. Na eene aandachtige lezing en overweging van de door den heer Heemskerk Az. ontwikkelde gronden, kunnen wij niet anders dan zijn betoog, wat dit punt betreft, onwederlegbaar en onverwinnelijk heeten. Hij heeft ten volle regt tegen den heer Vissering vol te houden, dat er volkomene eenzelvigheid van praktische inzigten bestaat tusschen de heeren de Bosch Kemper en Blaupot ten Cate, weshalve beiden aanspraak hebben op gelijke eer of gelijken blaam, op gelijke qualifikatie.

In zoo verre derhalve als de heer Heemskerk Az. de, door ons overigens nimmer miskende en nog veel minder betwiste, overeenstemming tusschen den lijvigen kwartijn van den heer de Bosch Kemper en het geschrift van hen, die als schuldig aan »stelselbouwerij" gequalificeerd zijn, in 't licht heeft willen stellen, — in zoo verre gelooven wij dat aan den heer Heemskerk Az. de palm der overwinning op prof. Vissering door niemand zal kunnen ontzegd worden. Minder afdoende echter schijnt ons de *Brief*, waar hij, min of meer *per accidens* enkele meer essentieele punten bespreekt, die betrekking hebben tot de regeling van het armwezen of ook tot de historie van de verzorging der hulpbehoevenden in 't verledene. In die gedeelten van den *Brief* ontmoetten wij op nieuw dezelfde verwerpelijke beginselen, dezelfde verderfelijke *tendenz*, dezelfde onpraktische beschouwingswijze, waartegen wij, naar aanleiding der *Denkbeelden*, in verzet moesten komen, en waaromtrent de geachte auteur van den *Brief* een geest van volharding ten toon spreidt, eener betere zaak waardig. Hier kunnen wij ons derhalve dan ook geenszins aan zijne zijde scharen, maar moeten wij het door ons ingenomen standpunt tegenover hem, vaak naast den geëerden tegenstander, aan welken hij zijn *Brief* gerigt heeft, blijven handhaven.

Dat wij daartoe ten volle geregtigd zijn, stellen wij ons voor nader aan te toonen.

---

In een *Brief aan Mr. G. Groen van Prinsterer*, waaraan hij, *naar wij gissen*, niet veel genoegen beleefd heeft, schreef de heer Matthijs Siegenbeek ten jare 1840 de volgende regels, naar aanleiding van een door hem in sterke bewoordingen afgekeurd werkje over de geschiedenis des Vaderlands: »De daarin vervatte afschuwelijke en voor elk regtschapen Nederlander hoogst ergerlijke leer werd den schrijver, *naar ik gis*, op een der bedoelde Instituten [Hageveld of Kuilenburg], *misschien* wel op dat van Kuilenburg ingeprent." Van alle kanten werd de heer Siegenbeek tot de regtvaardiging zijner beschuldiging opgeroepen: hij echter bewaarde het stilzwijgen, en niemand gevoelde lust den hem toegeworpen handschoen op te rapen. Onze hoog geachte vriend, prof. Broere, deed hem intusschen gevoelig boeten voor zijne onverantwoordelijke taal, die hem grootelijks van stonde aan in het krediet van alle achtenswaardige mannen moest doen dalen. »Hoe, voegde hij den heer Siegenbeek toe, hoe, *naar ik gis, misschien*, na zulk een tragedie! Na zulke beschuldigingen, gissingen voor bewijzen aan te brengen! Men kan na dit gelezen te hebben, op den heer Siegenbeek niet meer kwaad worden; en om dit in koelen bloede bij zijnen naam te noemen, gaat mij niet wèl af; *je suis trop poli*."

Wij veroorloven ons, deze woorden aan het adres van den heer Siegenbeek ons toe te eigenen tegen het laatste Nommer van het *Goudsch Kronijkske*. Het succès, in der tijd door den heer Siegenbeek behaald, schijnt dat blad jaloersch te hebben gemaakt, waarom hij dan ook met gelijke wapenen als zijn voorganger *de triste memoire* tegen de seminarien te velde trekt. Daar toch zal, volgens het *Kronijkske*, het verzekert dit ten stelligste, het volgende geleeraard worden: *Eerste stelling*: »De R. K. ingezetenen, die het ongeluk hebben door een Onroomschen Vorst te worden geregeerd, zijn verpligt hem eene lijdelijke gehoorzaamheid te bewijzen, zoolang zij niet anders kunnen; doch hebben zij de middelen in de hand, om zich van zulk een juk te ontdoen, dan zijn zij zulks in geweten verpligt." *Tweede stelling*: »Een protestant dwaalt willens en wetens in het stuk van Godsdienst, halstarrig blijft hij in zijne dwaling volharden, en schopt alzoo zijne dierbaarste, zijne heiligste belangen, zijne eeuwige zaligheid met voeten." Welke bewijzen het *Goudsch Kronijkske* aanvoert ter staving van zijne beschuldigingen? GEENE! Welke bewijzen hij tot dat einde zou kunnen aanvoeren? GEENE! Met welken naam zijne taal dan verdient gequalificeerd te worden? In waarheid, »*je suis trop poli*," om het woord, dat het *Kronijkske* het best karakteriseert, ter neer te schrijven. Wij toch willen, wij toch kunnen het niet zijn, die aan de woorden: *leugenaar* en *lasteraar* burgerregt geven in den schrijftrant van fatsoenlijke lieden; *nous sommes trop chrétiens!*

»Wij vestigen de aandacht onzer lezers op een *volledig Handboek om briefwisseling te voeren*; waarvan onder den titel van DE KORRESPONDENT dezer dagen de 2e Aflevering te Leiden bij D. Noothoven van Goor is uitgegeven. Deze handleiding voor de korrespondentie houden wij voor het beste van dien aard, dat ons tot dusverre onder het oog is gekomen, en wij mogen het daarom aan min ervaren kooplieden, fabriekanten, winkeliers, neringdoenden, kleinhandelaars, werkbazen enz. voor wien het bijzonder bestemd is, ruimschoots aanbevelen.

Gisteren avond werden in eene buitengewone vergadering van het Amsterdamsch Departement der Nederl. Maatschappij ter Bevordering van Nijverheid, aan de inzenders van voorwerpen op de Londensche Tentoonstelling de bewijzen van herinnering uitgereikt, door de Koninklijke Hoofdkommissie te Londen, bij die gelegenheid toegekend. Zij bestonden in een prachtexemplaar van het rapport der jury, een getuigschrift en een heerlijk bronzen gedenkpenning. Zij, die deze bewijzen van herinnering ontvingen, waren behalve de heeren N. D. Brandon en F. Zeegers, die van wege de Londensche kommissie met de prijs-medaille zijn bekroond geworden, C. G. Bosch, S. P. Catz en Co., P. C. Claasen, Gebr. Diederichs, D. H. Foon, F. A. Hess, A. Hohwü, G. C. F. Kaiser, Gebr. Lurasco, F. H. Otto, L. Pilger, van Vlissingen, van Heel en Derosne Cail en Co., de Erven Warner Willink en A. Zweesaardt.

Men leest in het *Handelsblad*:

»AMSTERDAM, 20 Okt. Heden avond van het kantoor der Duin-Water-Maatschappij, te Leiduin afgaande, ten einde den spoortrein, welke ten 4 ure 53 min. van het station de Vogelenzang naar Amsterdam moet vertrekken, te bereiken, liep ik langs den spoorweg en bevond, dat op *verschillende* plaatsen de leggers, waarop de rails bevestigd zijn, zoodanig verrot zijn, dat men de hand onder de rails kan leggen, terwijl de schroeven, waarmede dezelve bevestigd zijn, geheel los in het hout zitten, zoodat men dezelve, zonder eenige moeite, daaruit kan nemen.

»Zonder het rapport der daaromtrent van Staatswege benoemde kommissie te willen vooruitloopen, acht ik mij echter verpligt UEd. hiervan kennis te geven, met het verzoek, daarvan desverkiezende gebruik te willen maken. Met achting, enz. C. VAN LENNEP."

»ROTTERDAM, 16 Okt. Heden morgen met het spoor van 9½ uur, van hier vertrekkende, waren al de reizigers bijna opgezeten, toen op een oogenblik de hoofden bij elkander werden gestoken en de een den ander vroeg: »wat is er of wat gebeurt er?" En wat was nu het geval? De lokomotief, die, zoo als altijd, weinige oogenblikken *voor* het vertrek, zich moet verplaatsen, van zijn aangekomen rail, naar de vertrekkende, was, nagenoeg op de hoogte van den trein zijnde, om zich aan te sluiten, gederailleerd en tot aan de as van het linker achterwiel, tusschen de rails in het zand gewoeld, en eene andere moest worden aangebragt, dat een oponthoud van een 20-tal minuten veroorzaakte, om de nu, met zekere angstige bezorgdheid weder ingepakte reizigers, naar hunne verschillende destinatien te vervoeren.

»Hetzij nu dat dit déraillêren is toe te schrijven of aan zorgeloosheid, of aan een gebrek van de lokomotief, dat wij als niet genoeg deskundigen, niet wagen te beslissen; wij hebben ons nogtans verpligt gevonden, er publiciteit aan te geven, ten einde te meer te doen beseffen, hoe wenschelijk het is, dat in de bestaande orde van zaken, verandering en verbetering worde gebragt. M."

De minister van Binnenl. Zaken heeft bepaald, dat, ten gevolge der benoeming van Mr. J. P. P. baron van Zuylen van Nyevelt tot min. van Buitenl. Zaken, de verkiezing van een lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, in het hoofddistrikt Zutphen zal plaats hebben, op Donderdag 11 Nov. ek.

In de zitting van den gemeenteraad der stad Haarlem, op gisteren gehouden, heeft de heer Quarles van Ufford, namens kommissarissen der Stads Bank van leening, berigt, dat zijlieden, overeenkomstig het raadsbesluit, zelven den toestand der Bank hadden opgenomen, en bevonden, dat in dezelve aanwezig waren 15540 panden, ter waarde van ƒ 60,981. — dat, overeenkomstig de boeken, in de bank aanwezig hadden behooren te wezen 18686 panden, ter waarde van ƒ 102,337.25, en dat alzoo een tekort is ontdekt van 3146 panden, ter waarde van ƒ 41,606.25.

# BUITENLANDSCHE BERIGTEN

## FRANKRIJK.

PARIJS, 20 Okt. De Staatsraad heeft zijne werkzaamheden hervat; maar eerst in November zullen de zittingen een aanvang nemen.

— Men merkt op, dat indien Abd-el-Kader zijne beloften schond van tegen Frankrijk niets vijandigs te ondernemen, zulk eene trouwloosheid niet de eerste zou zijn, waaraan de Emir zich ten spijt van den Koran had schuldig gemaakt. Men herinnert zich het beruchte traktaat van Tafna door den gen. Bugeaud met den Emir gesloten, en waarbij de vrede met Algerie werd bepaald. Doch terwijl de Fransche troepen gerust in hunne winterkwartieren waren, werden zij door Abd-el-Kader onverhoeds overvallen. Nooit heeft Frankrijk daarom later een traktaat met den Emir willen sluiten, en velen noemden uit dien hoofde zijne vrijlating eene onvoorzigtigheid.

De Londensche *Times* hecht weinig waarde aan den eed, door het Afrikaansche hoofd op den Koran afgelegd, in een vreemd land en nog in staat van gevangenschap, tegenover zijne vijanden.

— Te Nantes is een adres aan Z. H. Pius IX geteekend, met verzoek om den nieuwen Keizer in Frankrijk te komen kronen.

— 14 staatkundige gevangenen te Cayenne hebben gepoogd in eene boot te ontvlugten, maar zij strandde op de kust van Hollandsch Guyana.

— Een jongeling van 19 jaar heeft te Teignousse alleen 22 personen gered, zijnde de bemanning van een vaartuig, dat zich in nood bevond.

— De Eerw. P. Ventura ligt te Parijs ziek, ten gevolge van de vermoeijenissen van zijn apostolischen arbeid in het Zuiden van Frankrijk.

— Volgens berigten uit Guadeloupe, heeft den 22 September op Point-à-Pitre een verschrikkelijke orkaan gewoed, die aan de gebouwen groote schade aanrigtte, en ook op het veld veel nadeel heeft veroorzaakt. Eenige schepen hebben bij deze gelegenheid meer of minder belangrijke avarij bekomen.

MADRID, 15 Okt. Men zegt dat de generaal Olloqui last heeft ontvangen onverwijld naar Cuba terug te keeren, ten einde zijne betrekkingen als opperbevelhebber van een der militaire afdeelingen en als gouverneur van Puerto Principe te hervatten. Daarna zullen aanzienlijke troepen versterkingen van Santander naar Cuba vertrekken.

— De geruchten aangaande eene ministerieele wijziging hebben geheel opgehouden; daarentegen verwacht men het nemen van nieuwe strenge maatregelen tegen de drukpers.

— Thans zegt men weder dat de ministers er zelfs [illegible] bijeen te roepen. Wanneer al de Wetgevende Magt vóór Kersmis bijeen kwam, dan zou zij eene zeer korte zitting houden, en er ware evenwel aan het voorschrift der konstitutie voldaan, waarbij gevorderd wordt dat de Vertegenwoordiging elk jaar moet vergaderen.

— Berigten uit Lissabon melden dat eene wijziging van het ministerie Saldanha voor de bijeenkomst der Cortes, den 2 Januarij, niet onmogelijk is.

## ENGELAND.

LONDEN, 20 Oktober. In eene gisteren gehouden bijeenkomst van den Senaat der hoogeschool te Oxford, werd de graad van doktor in het burgerlijk regt verleend aan den graaf van Derby, kanselier der hoogeschool. Terzelfder tijd werd eene kommissie benoemd om den nieuw benoemden kanselier het diploma te overhandigen, en zijne installatie bij te wonen, welke, naar men verneemt, morgen te dezer stede zal plaats hebben.

— Het te Dublin gevestigde genootschap tot bevordering van godsdienstige gelijkheid, heeft eene door den voorzitter der vereeniging, het parlementslid Moore, onderteekende cirkulaire uitgevaardigd, waarin het alle voorstanders van godsdienstige gelijkheid onder alle Iersche kerkgenootschappen verzocht den 28 dezer te Dublin bijeen te komen, ten einde voor alle klassen van Ieren aan te dringen op algeheele godsdienstige gelijkheid voor de wet, en in den naam der groote meerderheid van het Iersche volk krachtig en ondubbelzinnig te verklaren, dat het niet in hunne bedoeling ligt aan eenige godsdienstige gezindheid hier te lande burgerlijke magt of gezag over eene andere te verschaffen. Wij verlangen, zegt de cirkulaire, dat godsdienstige regtvaardigheid en vrijheid, zonder eenige bevoorregting of partijdigheid, het deel worde van al onze medeonderdanen, onverschillig van welk kerkgenootschap; en dat alle openbare hulpbronnen, die door de natie voor de godsdienstige belangen der ingezetenen zijn bestemd en afgezonderd, aan allen zoo gelijkmatig mogelijk zullen te goed komen naar gelang der godsdienst, waarin elk geboren is, of tot wier omhelzing hij door zijne gemoedelijke overtuiging geleid wordt.

— Het berigt door eenige protestantsche bladen verspreid, dat de te Dublin gevestigde Katholijke Verdedigings-Associatie door gebrek aan deelneming en aan fondsen te niet gegaan was, wordt van wege haar bestuur verklaard geheel ongegrond te zijn.

— H. M. zal terstond na de bijeenkomst van het nieuwe Parlement naar het eiland Wight vertrekken, waar zij denkt te blijven tot dat de Prins van Wallis zijn 11den verjaardag viert.

— De dagbladen der regering waarschuwen tegen de valsche geruchten, die op het oogenblik betreffende het lot van Sir John Franklin rondloopen. Bij de admiraliteit is geene mededeeling ontvangen, die grond zoude kunnen geven tot het voeden van eenige de minste hoop dienaangaande.

— De in den laatsten tijd op de Engelsche spoorwegen zoo veelvuldige ongelukken en onregelmatigheden, hebben den wensch naar wettelijke maatregelen daartegen, en naar eene betere regeling van het spoorwegwezen onder het publiek weder levendiger dan ooit gemaakt. De Londonsche *Times* stelt voor te bepalen, dat elk passagier, die een kwartieruurs na den bepaalden tijd met eenen spoortrein ter plaatse der bestemming aankomt, regt zal hebben het vrachtgeld terug te vorderen. Hetzelfde blad berigt, dat in de vorige week te Glasgow eene spoorwegmaatschappij geregtelijk [illegible] om aan eenen passagier de hem door te late aankomst berokkende schade te vergoeden, [illegible]genstaande de vertraging was ontstaan door het breken eener pas nageziene en herstelde lokomotief, en ofschoon de biljetten der maatschappij de uitdrukkelijke verklaring inhielden, dat zij de aankomst op het bepaalde tijdstip niet voor alle gevallen waarborgde, en zich niet voor vertragingen verantwoordelijk stelde.

## DUITSCHLAND.

KEULEN, 21 Okt. Men schrijft uit Bonn dd. 18 Okt. dat de Vereeniging van den H. Karolus Borromeus tot verbreiding van goede geschriften, welke eerst voor weinige jaren ontstaan is, de zegenrijkste vruchten voortbrengt. Zij is thans verbreid in 14 diocesen van Duitschland en telt tegenwoordig 380 vertakkingen, met 5028 leden en 12,560 deelnemers. De ontvangst voor 1852 bedraagt reeds meer dan 28,000 th.; meer dan 200,000 uitmuntende boeken zijn door de vereeniging uitgedeeld en alom zijn voor de leden rijke bibliotheeken aangelegd.

— De Koning van Beijeren heeft de overeenkomst wegens het aanleggen van den spoorweg tusschen München en Maints geratificeerd.

BERLIJN, 21 Okt. De kommissie, belast met het ontwerpen van voorstellen tot herziening der grondwet, is met haren arbeid gereed.

— Bij het ministerie van koophandel zijn bezwaren ingebragt tegen het verkoopen in het klein door reizi- [illegible] nadeelen, en lijnregt in strijd met de wet handelen. De regering wordt verzocht eene scherpe contrôle te verordenen.

WEENEN, 18 Okt. De minister van financiën heeft beslist, dat de staatsspoorwegen niet onderworpen zijn aan de belasting op het inkomen en de nijverheid.

— Men meldt uit Albanie, dat aldaar ter zake van de Tanzimat onlusten waren uitgebarsten. De gouverneur Ismael Pacha stond op het punt om Monastir aan het hoofd zijner troepen te verlaten en tegen de opstandelingen op te rukken.

— Men schrijft uit Agram dat de Save buiten hare oevers is getreden. De geheele streek tot aan Frattina staat onder water. Verscheidene bogen van den brug over de Save zijn door den storm weggespoeld, zoodat hij op het punt staat in te storten.

## ITALIE.

Men spreekt te Turijn van eene naderende ministeriele krisis. Het nieuwe kabinet zou de Kamer ontbinden, een konkordaat met den H. Stoel sluiten, en zich met de geestelijkheid verstaan over de verkiezingen. Indien de meerderheid in de Kamer de zienswijze der regering deelde, zou de kieswet gewijzigd, de bandeloosheid der pers bedwongen en het evenwigt in de finantien hersteld worden door eene vermindering van het cijfer des legers. Wat hiervan zij zal spoedig blijken.

De *Patria* van Turijn berigt, dat de min. van [illegible] nent. Zaken in eene cirkulaire aan de intendanten, zijne afkeuring heeft te kennen gegeven van de petitien tot verbeurdverklaring der kloostergoederen. Van deze cirkulaire is door de welgezinden met vreugde kennis genomen, maar zij komt vrij laat.

Men schrijft uit Florence dd. 14 Okt. dat men de handelsvereeniging met Oostenrijk als voltooid kan beschouwen, maar vreest, dat zij geen goeden indruk op het land zal maken. Men verzekert ook dat daarbij bepaald is, dat er ten allen tijde een Oostenrijksch garnisoen te Livorno zal blijven (?). De Oostenrijkers zullen de kusten van de Sardinische, tot aan de Romeinsche grenzen bewaken en beschermen tegen den smokkelhandel.

## BELGIE.

BRUSSEL, 21 Okt. Men leest in het *Journal de Bruxelles*:

»Verschillende ministerieele dagbladen berigten, sommige dat graaf de Theux, andere dat de heer Delehaye bij den Koning is ontboden. Wij spreken die berigten volkomen tegen."

— Gisteren morgen werd op den Eerw. P. Lheir, Overste van het gesticht der Jezuiten te Mons, een pistoolschot gelost, doch het wapen ketste. De dader werd terstond door den Pater gegrepen.

## STADSNIEUWS.

### BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 22 Oktober.

ONDERTROUWD (21 Okt.): J. van Sweden met A. C. F. van Ronendal. - H. W. Dijkman met H. M. Wissing.

GETROUWD (21 Okt.): D. W. Broens met S. E. Elmers. - P. Palmboom met G. Blankvoort. - J. Bueno de Mesquita met S. Vita Israel.

BEVALLEN (18 Okt.): A. P. H. Mathes, geb. Frantzen, D. — (20 Okt.): E. Fedder, geb. Mulder, Z. - A. G. Strautman, geb. Suettlage, D. - G. Jong, geb. Minne, D. — (21 Okt.): M. C. Jansma van der Ploeg, geb. Snoek, Z. - J. Froger, geb. Westenberg, Z.

OVERLEDEN (9 Okt.): C. Heydelman, wed. M. F. Höveker, 80 j. — (16 Okt.): G. Brix, 58 j. — (17 Okt.): A. C. Schusler, wed. Nes Broers, 83 j. — (18 Okt.): G. F. Weygel, 22 j. - J. T. Stook, geb. [illegible], 56 j. — (20 Okt.): L. J. Kinsbergen, 77 j.

### PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

| | | 21 OKT. 4½ u. gebl. | 22 OKT. | 4 u. | gebl. |
|---|---|---|---|---|---|
| NEDERL., Werkel. Sch. à | 2½ pCt. | 63½ | 63¼ | 63⅛ | 63¼ |
| Dito Dito | 3 | 76 3/16 | 76 | | |
| Dito Dito | 4 | 95⅛ | 94⅞ | 95 | |
| Dito Obligatien O. I. | 4 | 94¾ | 94½ | | |
| Amortis. Syndic. | 3½ | 95 | | | |
| Handel-Maatschappij | 4½ | | | | |
| Aand. Rijn-Spoorweg | | | | | |
| Aand. Holl. S. M. | | 83 | | | |
| Obligatien | | | | | |
| BELGIE, Obligatien 1844 | | | | | |
| Cert. bij de Belg. Bank. | 2½ | | | | |
| Dito bij Rotsch. en Volksv. | | 52 | 51 13/16 | 51⅞ | |
| FRANKRIJK, Obligatien | 3 | 75 11/16 | 75¼ | 75¼ | 75¼ |
| SPANJE Nieuwe | 4 | 25½ | 25⅛ | 25⅛ | 25⅛ |
| Dito | 3 | 50¾ | | | |
| Dito Binnenl. à 6/m | | 46¾ | 46⅛ | 46¼ | 46¼ |
| Coup. Bewijzen | | 3⅜ | 3 7/16 | 3 1/16 | 3 1/16 |
| Amortisabele Schuld | | 6½ | 6 7/16 | | |
| PORTUGAL te Londen | 5 | 41⅞ | 41⅜ | | |
| Dito Dito | 4 | 38½ | 38¼ | | |
| RUSL. bij *Hope* 1798 en 1816 | 5 | 107¼ | 107⅝ | | |
| Dito Dito 1828 en 1829 | | 106⅜ | | | |
| Cert. bij d°. 1831 en 1833 | | 97 | 96¾ | | |
| Dito | 4½ | 102½ | | | |
| Dito bij *Hope* | 4 | 91¼ | 91 | | |
| Dito bij *Stieglitz en C°.* | | 91 1/16 | | | |
| [illegible] | | | | | |
| [illegible] | | | | | |
| Inschrijving en Assignat. | [illegible] | [illegible] | | | |
| Cert. van dito | | [illegible] | [illegible] | | |
| POLEN, Certifikaten | 4 | 85½ | 85¼ | | |
| Dito Aand. à fl. 500 | | | | | |
| Dito met Lot. à 300 | | | | | |
| AMERIKA, Bank-Actiën | | | | | |
| PRUISSEN, Aand. met Lot. R. 50 *f* | | | | | |
| OOSTENRIJK, Metalliek | 5 pCt. | 78 | 77⅝ | 77½ | |
| Dito 1847 | 2½ | 40 7/16 | 40⅛ | 40¼ | |
| Dito 1851 | 2½ | 40 1/16 | 39⅝ | 39 13/16 | |
| Dito 1849 | 5 | 90½ | 90⅜ | 90 7/16 | |
| Ween. Bank bij *Goll en C°.* | | | | | |
| Dito | 4 | 69⅝ | 69 | | |
| Letter B | 5 | 90⅛ | 90 | 90⅛ | |
| Aand. met Loting fl. 500 | | | | | |
| Nieuwe dito 250 | | | | | |
| NAPELS, Cert. *Lam en Bouwer* | 5 pCt. | | | | |
| BRAZILIE te Londen 1824 | 5 | | | | |
| Dito Leening 1843 | 5 | 100 | | | |
| Dito £ 200 | | | | | |
| PERU | 5½ | | | | |
| MEXICO Nieuwe | 3 | 25¼ | 25¼ | | |
| VENEZUELA à £ 100 | 3½ | | | | |
| GRENADA à £ 100 | 2 | 21½ | | | |
| Dito Uitgestelde | | 11⅝ | | | |
| ECUADOR à £ 100 | | 4⅝ | | | |

Onze fondsenmarkt was heden over het geheel zoo in Binnenl. als Buitenl. effekten, door aanhoudende verkooporders zeer gedrukt. [illegible] waren van de laatste Bewijze Coup. williger, daar in deze vele koopers waren, en daar ze ook hooger van Londen afkomen.

*Koers van het Geld:* Beleening 2½ pCt, Prolongatie 2½ pCt Diskonto 2 pCt.

## Wisselkoers.

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Parijs | 2/m. | *f* 56¼ | Livorno | 2/m. | *f* 38¾ |
| „ | zigt | „ 56⅝ | Napels | „ | „ 81⅞ |
| Bordeaux | 2/m. | „ 55⅞ | Petersburg | „ | „ 1,86 |
| „ | ½/m. | „ 56⅛ | Weenen | 6/w. | „ 30 |
| Madrid | 3/m. | „ 244 | Augsburg | „ | „ 35⅜ |
| Cadix | „ | „ 244 | Frankfort | „ | „ 99 |
| Sevilla | „ | „ 240 | Hamburg | 2/m. | „ 35 5/16 |
| Bilbao | „ | „ 241 | „ | zigt | „ 35 9/16 |
| Lissabon | | | Londen | 2/m | „ 11,87½ |
| Porto | „ | „ 44⅝ | „ | zigt | „ 11,92½ |
| Genua | „ | „ 41⅝ | Rotterdam | | ¼ |
| [illegible] | 3/m. | „ 46⅛ | | | |

### BUITENLANDSCHE BEURZEN.

ANTWERPEN, 21 Okt. Belg. leen. 2½ pc. 55½; 1840, 5 pc. 101; 1848, 101; 1850, 101¼; Spanje 1 pc. 25⅜; Binnenl. 3 pc. 46⅝; Rom. Leening 1835 —.

PARIJS, 20 Okt. Fransche 3 pc. 81,60; id. 4 pc. —,—; 4½ pc. 106,85; Schatk. —,—; Bank-Actien 2875,—; Belg. 1840, 5 pc. 103½; 1842, 5 pc. —; 4½ pc. —; 2½ pc. —; Rusland 4½ pc. —; Napels 5 pc. 105,—; Spanje, Buitenl. 3 pc. —; Binnenl. 3 pc. 46½; Holl. 2½ pc. —; Piemont 1834 1032,50; 1849, 980,—; 1851, —,—; Haïti —,—; Rom. Leening 1850, 98½.

MADRID, 15 Okt. Spanje 3 pc. 47¾; Ardoins 1 pc. 26⅝; Uitg. Schuld 6 9/16; Comité-Bewijzen 2½.

LONDEN, 20 Okt. Cons. kont. 100¼ a 100⅜; op tijd 100¼ a 100⅜; Braz. — a —; 1829/39 101 a 101½; Den. 3 pc. — a —; 5 pc. 105 a —; Ecuad. — a —; Gren. — a —; Uitgest. — a —; Mexiko — a —; Nieuwe — a —; Peru 4½ pc. 103½ a —; Uitgest. 62 a 63; Rusl. 1822 5 pc. 119 a —, (N.) 4½ pc. 104¾ a 105¼; Portugal 5 pc. — a —; 4 pc. 38½ a a 39; 3 pc. — a —; Spanje 1 pc. 25⅝ a 25⅞; 3 pc. 51½ a 51⅝; Coup. cert. — a —; Passive — a —; Holl. 2½ pc. 64¾ a 65¼; id. 4 pc. 96¼ a 96¾; Venez. — a —; Uitg. — a —.

BERLIJN, 20 Okt. Schuldbr. 3½ pc. 93¾; Loten —; Rusl. Stiegl. 4 pc. 97½; Pools. 4 pc. 92; Loten fl. 200 22; id. fl. 300 154; id. fl. 500 92; Amsterdam zigt 142⅛p. id. 2/m. 142¼g.

HAMBURG, 20 Okt. Rusl. Eng. Leen. 112½; Stiegl. 4 pc. 91; Spanje 1 pc. 24½; Binnenl. 3 pc. 43½.

FRANKFORT, 20 Okt. Met. 5 pc. 81¾; 4 pc. 65; 2½ pc. 42; Bank-Actien 1391; Darmst. Loten fl. 50 99; id. fl. 25 31⅛; Badensche Loten fl. 50, 65¾; id. fl. 35, 38½; Nassausche 28¼; Holl. 2½ pc. 63⅝; Werk. Sch. 4 pc. 95⅝; Sijndic. 3½ pc. 94½.

### NIEUWSTIJDINGEN, BETREFFENDE INTRESTBETALINGEN, UITLOTINGEN, GELDLEENINGEN, ENZ.

PRIJZEN VAN COUPONS EN LOSBARE OBLIGATIEN.

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| Metalliek | *f* 25,45 | a — | Pruissische | *f* 34⅝ | a — |
| Napelsche | - 25,80 | „ — | Spaansche | - 2,44 | „ — |
| Div. in £St. | - 11,85 | „ — | Hamb. Russ. | - 37½ | „ — |
| Eng. Russen | - 12,10 | „ — | Russ. in Z. R. | - 37½ | „ — |
| Fransche | - 56⅞ | „ — | „ Pap. „ | - — | „ — |
| Belgische | - 56⅜ | „ — | Pools. in Fl. | - 28 | „ — |

Coup. Portug. Bin. Schuld, 2e Semester 1852 (N°. 21) *f* 46½.

SPECIE-COURS.

GOUDEN SPECIEN.

| | | |
|---|---|---|
| Stukken à *f* 10 per Stuk | *f* 9,80 a | 9,90 |
| Oude Gerande Dukaten | » 5,55 » | 5,65 |
| Wigtige Souvereinen | » 11,90 » | 12,— |
| „ Pistolen | » 9,65 » | 9,75 |
| Stukken van 20 Francs | » 9,45 » | 9,55 |
| Baren Goud en Specien à *f* 1442,60 per Ned. ℔ fijn | 11½ à 12 | pc. |

ZILVEREN SPECIEN.

| | | |
|---|---|---|
| Piasters per Stuk | *f* 2,55 à | 2,60 |
| Stukken van 5 Francs | » 2,34 » | 2,37 |
| Brabandsche Kroonen | » 2,65 » | 2,70 |
| Fransche | » 2,70 » | 2,75 |
| Pruissische Daalders | » 1,74 » | 1,77 |
| Zilver 1000 à 980 | *f* —,— à | —,— |
| „ 900 » 700 | » 104,50 » | 105,— |

## HANDELSBERIGTEN.

ROTTERDAM, 20 Okt. Heden werd alhier tot geheimen prijs uit de eerste hand afgedaan, het restant St. Domingo Tabak, zijnde 240 ceroenen, alhier direkt van St. Domingo aangevoerd, per *Zeester*.

GRAANMARKT.

AMSTERDAM, 22 Oktober. Tarwe tot vorige prijzen met redelijken handel; aan cons. verkocht: 131 ℔ b. Poolsche *f* 315; 130 ℔ dito *f* 308; 129 ℔ dito *f* 306; 128 ℔ dito *f* 296, 300; 131 ℔ n. Lubecker *f* 280; 129 ℔ o. Marksche *f* 280; 134 ℔ Kubanka *f* 258.

Rogge. Gedroogde *f* 3 lager, ongedroogde prijshoudend, verk. in Ent.: 119 ℔ n. Arch. *f* 179; in cons.: 122, 124 ℔ Pruissische *f* 210, 216.

Garst en Haver zonder handel.

Boekweit in een doen: 122 ℔ Holsteins *f* 224.

Op 9 vaten Olie dadelijk 55; in April ek. 58; Sept. 59; Nov. 55 ℒ. *Raapolie* op 6/w. *f* 32½; Vliegend *f* 31½; 1°. Mei *f* 34; Nov. *f* 31; Dec. *f* 31¼. *Lijnolie* op 6/w. *f* 30; Vliegend *f* 29. *Hennepolie* op 6/w. *f* 49½; Vliegend *f* 39½.

ROTTERDAM, 21 Okt. Rogge. 141/2 ℔ oude Archange *f* 182; 142/3 ℔ nieuwe dito *f* 185; 146/2 Deensche *f* 194. — Lijnzaad. 110 111 ℔ Archangel *f* 275.

SCHIEDAM, 21 Okt. Gerst. Verkocht; 130/2 ℔ n. Libau *f* 200 6/w. — Moutwijn *f* 16,50; Jenever *f* 20,00; Amst. Proef *f* 21,25 per Ned. vat zonder fust zonder de belasting.

DELFT, 21 Okt. Boter eerste kwaliteit *f* 47 a 50; tweede dito *f* 44 a 46.

ANTWERPEN, 21 Okt. *Koffij.* De vraag naar Brazil voor uitvoer blijft aanhouden. Er zijn gedaan 1600 b. Van Java zijn 400 b. verkocht.

*Granen.* Beperkte handel zonder prijsverandering.

*Ruwe Suiker.* Er zijn gedaan 790 k. blond Havana, 1100 k. zeilende Havana zijn andermaal verkocht.

LONDEN, 20 Okt. *Ruwe Suiker. Vreemde.* Met veel liefhebbers, doch de hooge prijzen stremmen den handel. In veiling zijn 1344 k. blond Havana opgehouden tot 34 s. 6 d. a 39 s. voor gemeen a fijn. *Geraffineerd.* Gestampte ferm met veel koopers voor uitvoer.

*Rijst.* O. I. niet hooger doch met tamelijken omzet.

LIVERPOOL, 20 Okt. *Katoen.* Er zijn gedaan 10 a 12,000 b. tot 1/16 a ⅛ d. hooger.

BORDEAUX, 18 Okt. *Voorloop.* De disponible 3/6 is 50 c. hooger en wordt gedaan tot 113 fr.

## SCHEEPSTIJDINGEN.

NEW ROMNEY, 19 Okt. Het schip St. George d'Elmina kapt. van der Eb, van Rott. naar St. George d'Elmina, is heden morgen met nog twee andere schepen, tusschen Great Stone Point en het vuur van Dungeness gestrand, doch met de vloed weder in vlot water gekomen, ook een van de twee bovengemelde schepen was weder afgekomen, doch van [illegible] de naam onbekend.

UITGEZEILD:

HELVOET, 21 Okt. P. J. van Emmerick, Bordeaux, Bordeaux.

## RIVIER-VAART.

AMSTERDAM, 22 Okt. in lading naar:

| | |
|---|---|
| *Keulen* | E. Haasters, Coln N°. 10. |
| „ | J. Fais, Minerva. |
| *Duisburg* | C. Scholten, Hoffnung. |
| *Manheim* | J. J. Arnold, Freundschaft. |
| *Mainz* | K. Rair, Jonge Paulina. |
| *Weesel* | P. J. Balk, Vrouw Rebekka. |
| *Ludwighaven* | P. Hartman, Eleonora. |
| *Frankf. & Coblenz* | C. Windolf, Frankfort N°. 14. |

AMSTERDAM, 22 Okt. vertrokken:

| | |
|---|---|
| *Keulen* | J. R. Wilson, Coln N°. 3. |
| *Mainz* | W. Keller, Mainz N°. 1. |
| *Dusseldorp & Neus* | G. Koene, Niederrein N°. 10. |

KEULEN, 21 Oct. in lading naar:

| | |
|---|---|
| *Amsterdam* | Kapt. Holz, Kolln n°. 2. |
| *Rotterdam* | „ Kamps „ 29. |

Rijnhoogte KEULEN 21 Okt. 9½ vt. 10 dm.

## BOEKAANKONDIGING.

### ZESDE EN ZEVENDE AFLEVERING

VAN

### VONDELS WERKEN,

*uitgegeven door* MR J. VAN LENNEP.

't Is reeds een geruimen tijd geleden, dat we de vierde en vijfde aflevering van Vondel aankondigden; 't is al wederom een lange tijd, sints afl. VI en VII verschenen, waarvan wij in dit oogenblik met eenige woorden gewagen willen. Wegends de goede schikking, door de HH. Binger en Zoon ten aanzien der uitgave van werken als de *Gulden Winckel* en *Warande der Dieren* in acht genomen, ontvangen wij, in de zesde en zevende aflevering, voor-eerst het slot van de *Heerlijkheid van Salomon*, daarbij de zestien eerste nommers van de *Warande*, plaatjens en text, en tevens het geheele Treurspel *Hierusalem verwoest*, alles toegelicht door de kleine noten, en verbonden door het Levensverhaal en de Kritische Beschouwingen van den Heer van Lennep.

Wij moeten al dadelijk, als vrucht van de eerste doorbladering, de Heeren uitgevers geluk wenschen met de veel verbeterde glyfografiën. De plaatjens, door de HH. Cunæus en Te Gempt vervaardigd, zijn allerkeurigst, geestig geördonneerd, goed geteekend, frisch van gravure. Zij heben niets van dat aanmatigende en van dat ruwe, in vroegere proeven van deze Vondel-illustratie door ons wel opgemerkt en berispt. Bij zulke plaatjens is het de moeite waard de vaerzen, die hier niet veel ter hunner aanbeveling opleveren, op den koop toe te nemen. Vondels *Inleydingh* ter Warande blijft echter schoon.

We zijn nu genaderd tot omtrent het jaar 1620. Het talent van Vondel krijgt meer en meer zelfstandigheid, zijn dichtkunst wordt meer en meer eene zijner belangrijkste levensuitingen, hij gaat meer en meer de verschijnsels, op het maatschappelijk gebied rondom hem, tot voorwerpen zijner waarneming, overdenking en behandeling maken. Hij gaat allengskens minder geïzoleerd staan, *hier* als een blode kandidaat-mennisten diaken in de Rederijkerkamer, ginds als een gewezen rederijker in de Konsistoriekamer. Het wel wat koud en bekrompen mysticisme, waarvan vele zijner vroegere gedichten doortrokken waren, zal eerlang als eene verkeerde en te boven gekomen richting wechvallen, om plaats te maken voor breeder aanschouwing, gemeenzame en schildering van het geestelijke, voor frisscher en krachtiger leven in het maatschappelijke, voor vollediger werking aller vermogens in zijne kunst. De vergelijking van *Hierusalem verwoest* met het *Pascha* bevestigt, dunkt ons, deze stelling. Als Vondel niet meer in de eerste plaats een Godvruchtige Protestantsche dichter zal zijn, wiens sukkelende gezondheid nadeelig werkt op zijn stemming, maar als de dingen om hem heen hem wakker zullen schudden uit zijne sluimering, en hij een partijman bij de Remonstranten en Staatsgezinden zijn zal — dan breken de banden, die zijn genie omwoeld hielden, en hij zal eene revolutie doorleven, om uit de doodsche beweegloosheid der zwakte, in de rijke en [illegible] zelve beheerschende orde der volle kracht over te treden, de vleugelen uit te slaan, en klapwiekend de [illegible] Gods en den luister eener Kerk te zingen [illegible] zijns-zelven onbewust, in zijne vroegste [illegible] voorgevoelde.

Reeds bevat de opdracht van zijn *Hierusalem* aan Burgemeester Hooft het voorspel van den *Palamedes* en van den *Harpoen*. Mijne stadgenooten kennen dien bij de liberalen steeds in hooge achting gehouden burgervader (welke, om eens eene woordspeling te gebruiken, niets meer maar ook niets minder was dan een wakkere

*burger zoon*) uit den onwaardeerbaren Wagenaar. Menigeen, die van Bilderdijk geleerd heeft, dat Wagenaar was:

„Een schrijver van beroep, die aangespoord door 't voordeel
Slechts schaars de stof zijns werks en nooit zijn taal verstond,"

zal den mond, bij ons adjektief *onwaardeerbaar* tot een gunstigen glimlach plooyen, en denken, dat we met dat vleyend bijvoegelijk naamwoord *aardig willen* zijn. De opvatting is echter niet juist. Inderdaad, Wagenaars *Amsterdam* is onwaardeerbaar, in zonderheid voor de lezers van het dagblad *De Tijd*. Wanneer men weet, dat Wagenaar bezoldigd werd door de Regeering van Amsterdam, dan heeft men genoeg om gewaarborgd te zijn tegen het aannemen van onwaarheden, door hem *in semidormitione* voor historische feiten medegedeeld. Bij Wagenaar was het denkbeeld zóo verre, dat ooit een volksdeel, hetwelk noch absoluut Staats- noch Prinsgezind ware, belangstellend kennis zou kunnen nemen van zijn geschrijf — hij meende zóo zeker de laatste levenskracht diens volksdeels ware in de »verandering" van den glorierijken jare 1578 verstikt geworden — dat hij inderdaad veel leerrijks voor dat gedeelte des volks, en derhalve ook voor de lezers van den *Tijd*, met eene onnavolgbare naïefheid, in zijne folianten, den kleinkinderen onzer brave grootouders heeft weggelegd.

Wij herinneren ons, dat in het jaar 1578 de trouwe Magistraat van Amsterdam, benevens de Priesters die men vinden kon, in twee schuiten (zonder roer?) gezet en aldus het IJ ingezonden zijn. Wij weten, dat door een *coup de main*, dien zelfs de Geschiedschrijver Hooft (1) (zie bl. 2 in dorso) ten zeerste afkeurt en waarvan het welslagen aan eene alleen uit Gods wil (zoo niet zelfs uit zijne straffende rechtvaardigheid) te verklarene werkeloosheid van negen tienden der bevolking moet geweten worden, Amsterdam, volgends de uitdrukking van den zelfden Hooft, »Geus werd". Wij vinden dan ook na 1578 eene menigte geheel nieuwe mannen op het Raadhuiskussen, en onder deze bekleedt de Burgemeester Hooft eene niet onaanzienlijke plaats. Een kind der liberalistische omwenteling, was hij het dan ook, gelijk de Heer van Lennep herinnert (bl. 653), »die in 1584 zich den [de?] krachtigen [ge?] tegenstander betoonde van het voorstel ter verheffing van Willem I tot Grave van Holland; die later boven anderen yverde tegen het gezach van Leycester, en die, in de geschiedenis van ons Gemeenebest, de eerste vertegenwoordiger was van hetgeen men later noemde de Staatsgezinde party: van die party, waarvoor Oldenbarneveldt het hoofd liet, die onder Jan de Witt oppermachtig, onder Willem III, gelijk later onder Willem IV, een korstondige nederlaag leed, om na haren laatsten triomf, in 1787 geheel onder te gaan en niet langer dan in schitterende herinneringen of in ydele aanmatigingen voort te leven." Wij twijfelen of ieder even gaaf deze laatste stelling van den Hr. van Lennep zal bijstemmen. Immers, indien men achter de benamingen Staats- en Prinsgezind iets meer zoekt dan door de woorden in zich-zelf wordt uitgedrukt — zal men niet licht ontkennen, dat het wezen der beide partijen, zij 't in gewijzigde form, in ons vaderland op politiek, zoowel als op religieus en maatschappelijk gelied steeds voor-handen is, en dat haar bestaan wel onafscheidelijk schijnt van iedere waereld, waarin het beginsel van centraal gezach tegenover het gezach der menigte — waar monarchisme tegenover Konstitutionalisme, of eene bovennatuurlijke tegenover eene bloot menschelijke orde staat.

Het was volkomen in den gang van Vondels geestesleven, en lag in den aard der omstandigheden die het leidden, dat hij aan den eenen kant tot de liberalen behoorde en den anti-monarchaal gezinden Burgemeester vereerde, en aan den anderen kant dezer Republikeinsche Overheid eene zóo overdrevene hulde bracht, dat geen Koning op eene dergelijke aanspraak zou durven maken. »My in het byzonder tot uwe E[rentfeste] (2) wendende: ghy, mijn Heere, hebt met heylzame raden vaecken dezes stads en der Heeren Staten vergaderinge bekleed, en uw eigen voordeel te rugge zettende, het gemeene best nae tijds gelegentheyd gevordert en helpen vorderen, zoo dat geen verstandige zich met recht zal belgen dat wy oorzaeck nemen, in uwe E[renfeste] persoon, te verheffen en als AEN TE BIDDEN de zeer heusche en beleefde Regeringe, onder wiens vleugelen wy zoo gerustmoedigh hebben geschuylt, en den grooten God gedanckt, die over ons had gestelt zoo mildaerdige en bescheyden GODEN, de welcke nae het getuyghenisse van eener, die mijn Heer in het gezond oordeel van burgerlijcke zaecken niet ontaerd, zijn

uytblinckende als in 't goud het heldere gesteent."

Deze aanhaling schildert volkomen den toestand der geesten in het begin der XVII<sup>e</sup> Eeuw. Men had geijverd tegen het vereeren van de nagedachtenis, en afsmeeken van meêgebed en voorspraak, der verheerlijkte helden en heldinnen der kerkgeschiedenis; men had hunne beelden met slijk geworpen en vergruizeld, men had het kwaadaardig pasquil de *Byencorf der H. Roomscher Kercken* geschreven, en toch had de menschelijke natuur behoefte aan het huldigen van hoogere typen, in wie de glans der Godheid afstraalde; en in wie men God-zelven vereerde; het Christelijk gemoed, dat nog niet besluiten kon, zich-zelven onder het geschapene den wierook des eerbieds te branden, zocht naar voorwerpen voor de uit onze natuur-zelve geboren mindere graden van kultus (minder dan de λατρεία (aanbidding), die Gode alleen behoort), en bij gebreke van de Heiligen Gods — bracht men de Δουλεία (vereering) den Burgemeester van Amsterdam); ja, een Godvruchtig man als Vondel ontzag zich niet in éénen adem van God en van de *schier aanbiddenswaardige* Goden, de »mildaerdige" Regeerders der stede te spreken. Zoo was het met alles gegaan. Men had het volledig maatschappelijk stelsel der Middeleeuwen, met al zijne hemelsche en aardsche figuren, feiten, middelen, en plichten, den schop gegeven; en vond, na de verwoesting, zich verlegen. Tot het pas verworpene te-rugkeeren kon men niet: men rakelde derhalve uit de Heidensche oudheid op, wat men nu toch behoefde; de heidensche kunstwerken, heidensche denkbeelden, heidensche gedragsroersels bleven niet bloot als in de middeleeuwen bijzaken, leverden niet slechts in het leven dat gene uit, wat zij nog zuiver goddelijks en menschelijks bevatteden: zij werden hoofdzaken; zij oefenden een rechtstreekschen invloed op het leven, en de Booze Geest heeft er de maatschappij gedurende twee en een halve eeuw zoodanig meê weten te bedwelmen, dat zij eerst in onze dagen wat tot bezinning komt en vraagt: »Waarheen?" en er onmiddelijk op volgen laat: »Van waar?" — Die twee vragen, in verband met elkander, gemoedelijk en wijs beandwoord — en de Maatschappij is gered.

Ja, Vondel was in zijn jeugd vóor de Republiek; hij billijkte de revolatie der XVI<sup>e</sup> Eeuw: hoe kon het anders? — hij was Protestantsch opgevoed. Maar Vondel verhief zich tegen de bovendrijvende partij, hij veroordeelde Prins Maurits: hij betoonde zich liberaal: hoe kon het anders? — hij was een halve Arminiaan. Vondel huldigde, waar het niet in strijd met geïzoleerde sympathiën kwam, 't beginsel des gezachs: hoe kon het anders? — hij was Christen, hij gevoelde zich zondaar. Vondel zett'e dit beginsel door; hij werd Katholiek, betoonde geen ingenomenheid langer met de verdrijving van den Soeverein: hoe kon het anders? — hij was oprecht, hij was konsequent, hij had moed: — hij had den moed, die er noodig is, om niet te-rug te beven voor de eerste konsequenties van een wel beproefd, een deugdzaam bevonden, en voortaan onmisbaar beginsel.

(*Wordt vervolgd.*)

(1) Hooft stelt de Staten, indien de verdenking van hen niet afgeweerd kan worden, dat zij, strijdig met de gesloten over-een-komsten, het verraad aan Amsterdam door Willem Bardes (later Burgemeester) en den hatelijken Sonoy hebben doen plegen, benevens de genoemde avonturiers, „in kenbaar ongelijk (*Ned. Historien*, bl. 577)"; van Sonoy, zegt Hooft, dat hij „nooit keurigh op eer oft oneer was, daar 't vordel gold (t. a. p.)".

(2) Door dit „uwe E" moet Vondel „Erentfeste" (de titel der burgerlijke autoriteiten), en geenszins het thands zoo misbruikt „Edele" bedoeld hebben. Vondel wist wel, dat er bij geen persoon van het burger huishouden, waar wellicht het *Hooft* in den gevel stond, sprake van „Edel" kon zijn, dan bij Pieter Cz., den dichter, toen deze op zijn 58e jaar een adelbrief van Lodewijk XIII ten geschenke ontving, door bemiddeling van de HH. Wickevoort, waarvan één een gezantschap in Parijs bekleedde, en de andere Hoofts neef was. Pieter had slechts éenen zoon, met wiens kinderen zijn geslacht uitgestorven en zijn adel in het graf gedaald is. Even belachlijk als „Edele" hier klinken zoû, ten jare 1620 — even dwaas is het, uit het oude „uwe L", almede *uw Edele* te lezen. Bilderdijk heeft aangetoond (*Verhandeling over de geslachten*; 1818), dat het „uwe Liefde" beteekent.




Te Amsterdam bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitgever.